

rubriek boekbesprekingen

Het is de bedoeling van deze rubriek een zo volledig mogelijk overzicht te bieden van de Nederlandstalige sociologiebeoefening in België. Zij staat open voor commercieel uitgegeven boeken en voor rapporten en werkdocumenten die door de wetenschappelijke instellingen en de onderzoekseenheden worden verspreid.

Telkens zullen een aantal van de ontvangen publicaties worden besproken. De overige worden vermeld, samen met een korte beschrijving van hun inhoud. Een vermelding sluit een latere bespreking niet uit. Daarnaast wordt ook plaats geruimd voor essays waarin een aantal binnen- en buitenlandse boeken worden besproken.

De redactie hoopt dat deze rubriek zal uitgroeien tot een handig werkinstrument. Zij is er zich echter van bewust dat dit de medewerking van alle vakgenoten veronderstelt.

Inlichtingen over deze rubriek worden graag verstrekt door :

Mark Elchardus
Rubriek Boekbesprekingen
Centrum voor Sociologie
Vrije Universiteit Brussel
Pleinlaan 2, 1050 Brussel.

BOEKBESPREKINGEN

TAAL EN SOCIALE INTEGRATIE 2 (1979), VUB-uitgaven, Pleinlaan 2
1050 Brussel, 365 p.

Dit tweede jaarboek van het *Centrum voor interdisciplinair onderzoek naar de Brusselse taaltoestanden* is een bundel met een tiental artikels, veelal detailstudies. Het uitgevend organisme is samengesteld uit 4 historici (waaronder de directeur E. Witte), 6 filologen, 3 sociologen, 2 geografen, 2 psychologen en één communicatiewetenschapper, allen van de VUB. Het *Centrum* schijnt voortgesproten te zijn uit twee complementaire tendensen uit de voorbije twee decennia : ten eerste de verhoogde belangstelling van de *traditionele* humane wetenschappen (filologie, geschiedenis) voor theorie en methodologie van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek en daarmee samenhangend voor meer interdisciplinair onderzoek ; ten tweede de drang om ook actuele maatschappelijke problemen in het onderzoek te betrekken. De eerste tendens blijkt uit de vaak minutieuze belangstelling voor methodologische vraagstukken en de ruime waaier aan invalshoeken (linguïstische, ruimtelijke, demografische en communicatieve aspecten alsmede het onderwijs komen aan bod). De tweede treedt naar voor in de keuze van het thema, de evolutie en huidige situatie van de Brusselse taaltoestanden, en de impliciete doelstelling, te bewijzen dat Brussel tot in de XVIIIe eeuw een Vlaamse stad was en de redenen nauwkeuriger te onderzoeken die tot haar verfransing leidden.

De situatie wordt als volgt samengevat: "De stad Brussel, gelegen in het ééntalig Vlaams-Brabants gebied, vormde in de tweede helft van de XVIIIe eeuw geen uitzondering in een Europa waarvan de adel en een gedeelte van de hogere burgerij progressief verfransde. Kwalitatief en kwantitatief bronnenmateriaal laat niet toe te veronderstellen dat er in Brussel, evenmin als elders in Vlaanderen, toen al een doorstromingsfenomeen naar lagere sociale groepen zou hebben plaats gehad. Cruciaal in het verschuivingsproces schijnt echter wel de Franse bezetting geweest. Hoe sterk die Franse aanwezigheid doorwoog op de taalverschuiving kan niet exact aangetoond worden, maar wel staat het ongeveer vast dat de taalpolitiek van de Nederlandse vorst niet opgewassen was om de ontstane verfransingsgolf in te dijken, waardoor Brussel bij het ontstaan van de Belgische staat toch een ander taalbeeld vertoonde dan de overige Vlaamse steden. Het gebruik van het Frans bereikte er hogere percentages, het contact met deze cultuurtaal beperkte er zich niet uitsluitend tot de elite, terwijl ook de elementen van bilinguïsmen embryonaal aanwezig waren. In de loop van de XIXe eeuw zette deze trend zich verder en ging aanstreeks de eeuwwisseling sterk crescendo. Parallel met de uitbreiding over en de verstedelijking van de Brusselse randgemeenten werden ook deze Vlaamse gemeenten achtereenvolgens betrokken bij de verfransing, een proces dat nu overigens nog volop in ontwikkeling is." (1)

Wat de ontwikkeling vóór de XVIIIe eeuw betreft, toont P. De Ridder (Peilingen naar het taalgebruik in Brusselse stads-cartularia en stadsrekeningen, XIIIe-XVe eeuw) aan dat de Brusselse administratie tot 1500 een Vlaams karakter bezat dan de grote Vlaamse steden Brugge, Gent of Ieper, die immers – in tegenstelling tot het bijna homogeen Nederlandstalige hertogdom Brabant – langs het graafschap Vlaanderen veel meer door het Frans werden beïnvloed. Ook de Bourgondische hertogen brachten hier in weinig verandering. De cruciaal geachte Franse periode is slechts in één artikel (A. Behling m.m.v. M. De Metsenaere, De taalstudie in het lager onderwijs tijdens de Franse periode) behandeld. Het onderwijs verliep of uitsluitend (in de openbare scholen) of overwegend (in de vrije scholen) in het Frans en had de institutionalisering van een overwegend Franse onderwijs-traditie als belangrijkste (indirect) gevolg.

De twee artikels over de XIXe eeuw zijn sterk methodologisch georiënteerd. M. De Metsenaere (Taalkaart van België in de XIXe eeuw) probeert aan de hand van de talentellingen (1846-1866-1880) te komen tot een linguïstische indeling van de bevolking per gemeente en D. Deserrano (Taalaspecten van een kwantitatief huwelijksonderzoek in de geïndustrialiseerde gemeente Anderlecht, 1850-1914) test de deugdelijkheid van huwelijksacten. Het zijn vooronderzoeken, die een dieper inzicht in de migratiestromen naar en in het gebied van en rond Brussel zouden moeten toelaten. Zo besluit Deserrano dat, terwijl het gros van de immigranten Nederlandstalig was, de gegoede inwijkelingen grotendeels van Franstalige origine waren.

Veel aandacht wordt besteed aan de hedendaagse periode. De inhoudsanalyse van J. Muyltermans (Het Vlaamse element in *Le Soir*, 1944-1969) toont aan hoe de Franstalige pers, naast het onderwijs (cfr. supra), als vehikel van verfransing kan werken. Gans anders van klemtoon zijn drie artikels, die in het teken van de *Vlaamse heropstanding* te Brussel staan. T. De Backer en I. Kristoffersen besluiten uit hun onderzoek (Het taalgebruik en de aanpassing aan het schoolmilieu bij Brusselse kinderen) dat de socio-emotionele ontwikkeling van het kind op school vlotter verloopt wanneer de (Nederlandstalige) kinderen onderwezen worden in hun moedertaal dan wel in een vreem-

de taal. R. Willemys (Bedenkingen bij het taalgedrag van Vlaamse universiteitsstudenten uit Brussel-Halle-Vilvoorde) vindt dat het gebruik van het ABN bij de onderzochte groep dubbel zo hoog is als het overeenkomstige landelijk gemiddelde. En als kroon op het werk komen P. Van De Craen en A. Langenakens (Verbale strategieën bij Nederlandstaligen in Sint-Genesius-Rode) tot het besluit dat het veralgemeende gebruik en prestige van het ABN de verfransingsdruk bij de jongeren heeft weggenomen en dat zelfs, omgekeerd, het dialect terug aan aantrekkelijkheid schijnt te winnen. "Mede dank zij de verspreiding van de standaardtaal droogt de fameuze *olievlek* dus toch kennelijk op", constateert E. Witte met genoegen.

Blijven nog twee artikels. F. Logie (Ruimtelijke spreiding van de Nederlandstalige bevolking in Watermaal-Bosvoorde) brengt een eerste verslag van wat een gedetailleerde spreidingskaart van de Nederlandstaligen over de hele Brusselse agglomeratie moet worden en A. Van Loey (Het Brusselse-Nederlands dialect) geeft een dialectologische omschrijving van het Brusselse-Nederlands dialect.

T.a.v. de diversiteit van de bijdragen kan men zich de vraag stellen hoe de partiële resultaten zullen gesynthetiseerd worden ; vanwaar komt eigenlijk het theoretisch model dat in staat moet zijn bevindingen uit verschillende disciplines te integreren ? Dit is zo-wat de *Gretchenfrage* bij elk interdisciplinair opgezet onderzoek. We zijn benieuwd hoe het *Centrum* dit probleem zal aanpakken.

NOOT

1. *Taal en sociale integratie 1*, VUB, 1978, p. IV

S. HELLEMANS

ONTVANGEN PUBLICATIES

Cultuur, vrije tijd

Tjeu Arits en Jef Elsen. De participanten van het C.C.H. Deel 1 : Onderzoek bij de deelnemers aan scèneactiviteiten (140 blz.). Deel 2 : Onderzoek bij de inrichters van activiteiten (79 blz.). Limburgse Raad voor Samenlevingsopbouw en Cultureel Centrum Hasselt, 1978.

Communicatie, cultuur, kunst en letteren

D. Poesmans. De beluistering van B.R.T. ; een kwalitatief onderzoek bij de lezers van *Muziek en Woord*. B.R.T. Studiedienst, Kijk- en Luisteronderzoek, 1979 (55 blz.). Dit rapport brengt verslag uit over een onderzoek bij het publiek van B.R.T. 3. De steekproef, van 2085 respondenten, werd samengesteld aan de hand van de abonneementenlijst van "Muziek en Woord". Naast een sociaal-demografisch profiel van de luisteraars worden ook gegevens verstrekt m.b.t. de luisterfrequentie, de muziekvoorkeur en de relatieve populariteit van verschillende gesproken uitzendingen. Het rapport

besluit met een overzicht van de evaluaties en de suggesties die door de respondenten werden geformuleerd.

Communicatie, socialisatie

Karin Laurent. Sesamstraat III ; enkele conclusies uit observaties in kleuterscholen. B.R.T. Studiedienst, Kijk- en Luisteronderzoek, 1980 (106 blz. + 56 blz. bijlagen). In dit onderzoek komen drie probleemstellingen aan bod : 1. Is er een verschil in de appreciatie van het Belgische, het Nederlandse en het Amerikaanse materiaal waaruit de uitzendingen zijn samengesteld ? 2. Kijken kinderen graag naar kinderen ? 3. Spreekt het programma ook de allerkleinsten aan ? Deze vragen worden onderzocht bij een steekproef van 128 kleuters uit 6 Brabantse scholen.

Sociale gerontologie, welzijn

J. Mannaerts. Investeren in de *Pre-seniteit* ; voorbereiding op een pensionering op plaatselijk niveau. U.I.A., Dept. Politieke en Sociale Wetenschappen, Werkgroep Regionale Planning, Wilrijk, 1979 (18 blz. + 8 blz. bijlagen).

Verenigingsleven

M. Van Gorp. De gemeentelijke subsidiëringspolitiek ten aanzien van verenigingen. U.I.A., Dept. Politieke en Sociale Wetenschappen, Werkgroep Regionale Planning, Wilrijk, 1979 (24 blz.).

Dit rapport stelt een model van verdeelsleutels voor, dat de gemeentelijke subsidiëring van verenigingen zo objectief mogelijk probeert te benaderen.

Arbeid

J. Vilroxx. Sociaal bewustzijn en economische crisis : een onderzoek bij werknemers in een situatie van arbeidsonzekerheid. Centrum voor sociologie, Vrije Universiteit Brussel, 1979 (357 blz.). Doctoraatsthesis.

Gevalstudie in een bedrijf waar de arbeidssituatie gedurende jaren door een permanente en ernstige werkloosheidsdreiging werd gekenmerkt. Met behulp van een typologie van sociale bewustzijnsinhouden worden aspecten van de collectieve belangenbehartiging onderzocht in een arbeidsomgeving waarin een potentieel optimale herkenning van de wernemersafhankelijkheid kan worden verondersteld. Eerst wordt aandacht besteed aan de globale sociaal-economische (crisis) situatie en het vakbondsfunctioneren. Vervolgens komen lokale ontwikkelingen zoals de werkgelegenheidsproblematiek en de collectieve verhoudingen in het bedrijf aan bod. Ten slotte wordt op basis van individuele interviewgegevens gespeeld naar de onzekerheidsbeleving en ideologische en syndicale oriëntaties. Het blijkt dan dat de werknemers vanuit twee verschillende perspectieven, die de referentiekaders van het arbeidsbeeld en het maatschappijbeeld worden genoemd, hun gedrag en opvattingen vorm geven.

Arbeidsallocatie

Rudy Willemse en Luc Vandamme. Arbeidsallocatie in Halle-Vilvoorde. Centrum voor Sociologie, V.U.B. en R.V.A. subregionaal tewerkstellingscomité Asse-Halle-Vilvoorde, 1979 (222 blz.).

In opdracht van de R.V.A., subregionale tewerkstellingsdienst Vilvoorde, werden naast een analyse van de bestaande regionale statistieken, enquêtes onder 100 bedrijven en 250 werklozen georganiseerd. Hieruit bleek dat, voor de R.V.A., het opstellen van een profiel van de werkloze enerzijds en het correct omschrijven van de openstaande be-

trekkingen anderzijds, voor een aantal verbeteringen vatbaar waren. Verder bleek dat meertalige bedienden en bepaalde groepen gespecialiseerde arbeiders het moeilijkst te vinden waren in het arrondissement. Financieel nadeel en doelloosheid werden door de werklozen als de belangrijkste nadelen van het werkloos-zijn ondervonden.

Gezondheidszorg

Evaluatieverslag experiment thuisgezondheidszorg (2 vol.). U.I.A., Dept. Kinder-
neeskunde, Verloskunde, Sociale Geneeskunde, Wilrijk, 1976 (222 blz. + 107 blz.
bijlagen).

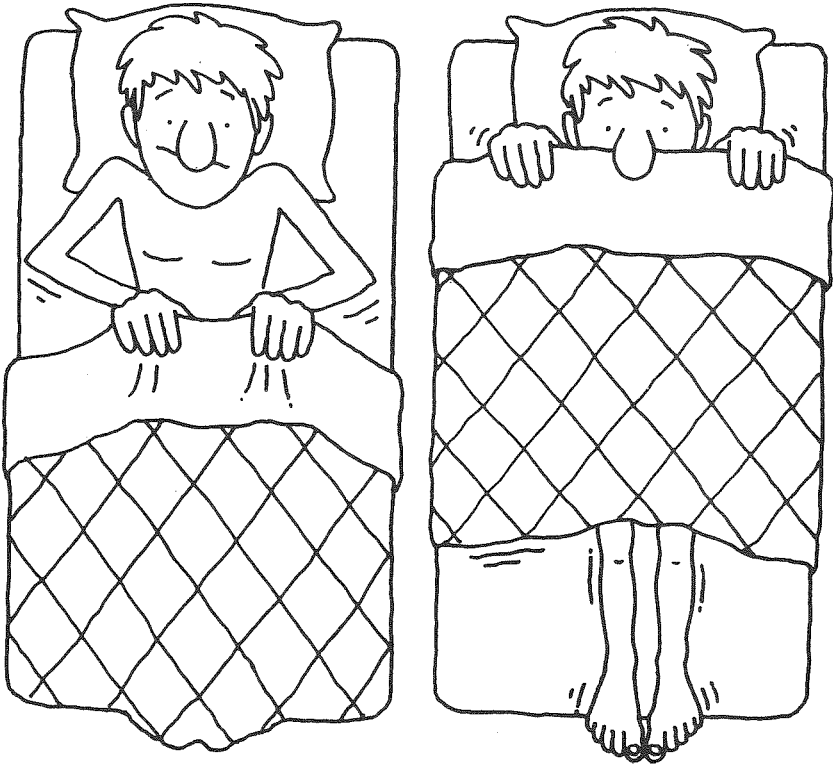
In dit rapport wordt verslag uitgebracht over drie thuisgezondheidszorg-experimenten
opgezet in drie Vlaamse regio's. Het beschrijvend gedeelte handelt over de historiek,
de organisatie en het patiëntenprofiel. De evaluatie steunt op gegevens die werden ver-
zameld langs interviews met de medewerkers van de experimenten.

Sociaal werk

J. Mannaert. O.C.M.W. en hypotheekname. U.I.A., Dept. Politieke en Sociale Weten-
schappen, Werkgroep Regionale Planning, Wilrijk, 1979 (18 blz.).

(Advertentie)

SLECHT GEDEKT IS NIET GEDEKT

Raadpleeg vlug voor al uw verzekeringen...

winterthur
eendracht en voorzorg

Kunstlaan 56 - 1040 Brussel - Tel.: 02/513.60.60
Gewestelijke Directies te Antwerpen, Charleroi, Gent, Kortrijk en Luik.

...vóór het te laat is!